



پروین نعمتی  
آموزگار شهرستان ملارد، تهران

شایسته‌ای که برایش دعا می‌کند، صدقه جاریه‌ای که پاداشش به وی می‌رسد و دانشی که پس از وی بدان عمل می‌شود».

### آمزش خواهی ماهیان

یکی از آثار معنوی آموزگاری، برخورداری شدن از محبت بیکران پروردگار و بخشوده شدن خطاهاست. پیامبر خدا(ص) فرمود: «جنبندگان زمین، ماهیان دریا، هر جاننداری در هوا و همه اهل آسمان و زمین، برای آموزگار نیکی، آمزش می‌خواهند». همچنین آن حضرت در جای دیگری سه بار می‌فرماید: «خداایا! آموزگاران را بخشای» و سپس می‌افزاید: «و عمرشان را طولانی کن و کسب و کارشان را رونق بخش».

### برترین بخشنده

معلمان و آموزگاران از سوی پیامبر، بخشنده‌ترین انسان‌ها دانسته شده‌اند. آن حضرت می‌فرماید: «آیا شما را از برترین بخشنده آگاه نسازم؟ خداوند بخشنده‌ترین است و من بخشنده‌ترین فرزند آدم(ع) هستم و بخشنده‌ترین کس پس از من، فردی است که دانشی می‌آموزد و آن را منتشر می‌کند».

### مجاهد راه خدا

تعلیم‌دهندگان علوم و آموزگاران ارجمند جامعه، همانند مجاهدان راه خدا هستند، زیرا در راه پرورش شاگردان از هیچ کوششی فروگذار نمی‌کنند. پیامبر خدا(ص) می‌فرماید: «هرکس به مسجد من بیاید و هدفش یاد گرفتن یا یاد دادن نیکی باشد، مانند مجاهد در راه خداست و هر کس برای غیر

### نیکی ماندگار

براساس آموزه‌های دینی ما، آموختن دانش به دیگران، آثار معنوی ماندگاری برای آموزگار در پی دارد. پیامبر خدا(ص) فرمود: «آدمی در روز رستاخیز می‌آید و با خود کارهای نیکی چون ابرهای انبوه یا کوه‌های سر به فلک کشیده دارد. پس می‌گوید: پروردگارا! این‌ها را که من انجام نداده‌ام، پس از کجا پند؟ خداوند می‌فرماید: این دانش توست که به مردم آموختی و پس از تو بدان عمل کردند». پیغمبر اکرم(ص) در این روایت، آمزش را نیکی ماندگاری برای معلمان معرفی می‌کند.

### همگام شدن با پیشرفت‌های علمی

دانایی، اندیشیدن و نوآوری، از ویژگی‌های معلمی است که همگام با علوم روز پیش می‌رود. معلم موفق کسی است که به اطلاعات پیشین خود بسنده نکند و با فراگیری همیشگی دانش، در شکوفایی علمی دانش‌آموزان خود نقش مهمی ایفا کند. امام حسن(ع) می‌فرماید: «به مردم بیاموز و دانش دیگران را فراگیر تا دانش خود را استوار سازی و آنچه را ندانسته‌ای بدانی».

### بهترین چیزها

تعلیم و تربیت انسان‌ها پاداش فراوانی به همراه دارد و کسانی که خالصانه به امر تعلیم مشغول‌اند، از چنین پاداشی بی‌نصیب نخواهند بود. پیامبر خدا(ص) می‌فرماید: «بهترین چیزهایی که انسان پس از خود به یادگار می‌نهد، سه چیز است: فرزند

دانایی، اندیشیدن و نوآوری، از ویژگی‌های معلمی است که همگام با علوم روز پیش می‌رود

**ذهن فراگیر  
دانش آموز پیوسته  
از رفتار و گفتار  
معلم الگو می‌گیرد.  
بنابراین، معلم  
باید بکوشد خود  
را به عنوان الگوی  
مناسب تقویت کند  
و به اخلاق انبیا و  
اولیا آراسته شود**

باید روحیات انسانی را در شاگرد بپرورد و روحیات غیرانسانی او را از بین ببرد. خلفای اموی اغلب از طاغوت‌های خودکامه بودند و با خاندان پیامبر(ص) دشمنی می‌کردند. ولی در این میان **عمر بن عبدالعزیز** (هشتمین خلیفه اموی) راه اعتدال در پیش گرفت. او فدک را به فرزندان حضرت زهرا برگرداند و اهانت به نام علی(ع) را که معاویه پس از شهادت آن حضرت رواج داده بود، ممنوع کرد. خود او می‌گوید: «سخن معلم درباره امام علی(ع) و نیز گفتار پدرم در سینه‌ام استقرار یافت و با خدا عهد کردم اگر روزی زمام حکومت به دستم رسید، سنت زشت اهانت به علی(ع) را ممنوع سازم. بنابراین، وقتی به حکومت رسیدم، به عهد خود وفا کردم.»

### فروتنی معلم

سزاوار است که معلم خوش خلق و فروتن باشد و با رفیق و مدارا با شاگردان ارتباط برقرار سازد. از امام صادق(ع) نقل شده است که امیرمؤمنان(ع) فرمود: «دانشمندان واقعی سه ویژگی دارند: دانش و بینش، حلم و بردباری، سکوت و آرامش و وقار». کسانی که عقل و خرد بیشتری دارند، قدرت کنترل نفس آنان در مقایسه با دیگران زیادتر است. وقتی بین دو انسان رابطه عاطفی و صمیمی نباشد، خود به خود بینشان جدایی به وجود خواهد آمد؛ زیرا نزدیکی و صمیمیت، بسیاری از توهنات و پیش‌داوری‌ها را از بین می‌برد. معلم متواضع با فروتنی خود راه ارتباطی را به روی شاگرد می‌گشاید و شاگرد از این فرصت استفاده و بسیاری از دشواری‌های فکری و روحی خود را حل خواهد کرد. رسول خدا(ص) در این زمینه می‌فرماید: «به شاگردانی که درس می‌دهید و با آنان که از آن‌ها درس می‌آموزید، با نرمی و ملایمت رفتار کنید.»

### ایمان و توکل به خدا

انسان برای پرواز به سوی کمال، به دو پال علم و ایمان نیاز دارد و معلم که جاده کمال را به شاگردانش می‌نمایاند، بیش از دیگران نیازمند این دو است؛ معلمی که به خدا ایمان ندارد، تنها آگاهی‌های خود را به شاگردانش منتقل می‌کند و شاگردان از آن دانش‌ها در امور دنیایی خود استفاده می‌کنند، ولی این اثری در کمال انسانی آن‌ها نخواهد داشت. دانشمندان حقیقی خداپرست و با ایمان بوده‌اند. بعضی از این دانشمندان مشکلات علمی خود را با استمداد از خدای بزرگ و راز و نیاز به درگاهش حل می‌کردند.

امام جواد(ع) در این زمینه می‌فرماید: «ها وسیله و ابزاری بیش نیستیم و معلم واقعی خداست. پس باید در کارمان به او توکل کنیم.»

### اخلاص

معلم در خدمت مقدس خود لازم است اندیشه اش را از هر چه غیر خداست پاک کند. معلمی که به خاطر پول، مقام، شهرت و... می‌آموزد، پاداش او همین‌ها خواهد بود و این امور در مقابل خشنودی خداوند متعال و پاداش بزرگ او بی ارزش است. عمل مخلصانه و قیام خدایی، موعظه رسول خدا(ص) در قرآن کریم است که می‌فرماید: «ای رسول ما! (به امت) بگو که من به یک سخن شما را پند می‌دهم و آن این است که برای

**دانشمندان واقعی  
سه ویژگی دارند:  
دانش و بینش، حلم  
و بردباری، سکوت  
و آرامش و وقار**

از این بیاید، چون کسی است که به تماشای کالای دیگران آمده است.»

### مساوات

معلمان وظیفه سترگی در برابر شاگردان برعهده دارند و رفتار آنان از نگاه تیزبین دانش‌آموزان پنهان نمی‌ماند. گاه دیده شده که رعایت نکردن عدالت میان دانش‌آموزان، بعضی از آن‌ها را از مدرسه و علم‌آموزی فراری داده است. در واقع، معلمان وظیفه دارند افزون بر آموزش دانش‌آموزان، همه آن‌ها را به یک دید بنگرند و هیچ تفاوتی میان آنان نگذارند. پیامبر خدا(ص) می‌فرماید: «دورترین مردم از خدا، آموزگار کودکانی است که میان آن‌ها به مساوات رفتار نکند.»

### الگوی مناسب

درس دادن بهانه‌ای است تا دانش‌آموز در کنار آن، در پی نیاز روحی و روانی‌اش، پا را از محیط خانواده فراتر گذارد و وارد فضای گسترده‌تری به نام مدرسه شود و در آنجا بر دانسته‌ها و توانایی‌های خود بیفزاید. دانش‌آموز در پی سرمشقی کامل‌تر و تواناتر است تا با پیروی از او، خود را از نظر فضیلت‌های اخلاقی همانند او گرداند. از این نظر، معلم به سبب برخورد رویارو با دانش‌آموز، موقعیت ممتازی دارد. ذهن فراگیر دانش‌آموز پیوسته از رفتار و گفتار معلم الگو می‌گیرد. بنابراین، معلم باید بکوشد خود را به عنوان الگوی مناسب تقویت کند و به اخلاق انبیا و اولیا آراسته شود.

### حق دانش‌آموزان

رابطه سالم و جهت‌دار میان معلم و دانش‌آموز، از مهم‌ترین عوامل موفقیت معلم به‌شمار می‌آید. از این رو شایسته است معلم برای برقراری این رابطه سازنده، نخست با دانش‌آموز رابطه‌های عاطفی برقرار کند تا زمینه را برای ارتباط فکری و علمی آماده سازد. امام سجاده(ع) وظیفه معلم را در مورد شاگرد این گونه بیان می‌کند: «اما حق کسانی که به شنیدن کلام تو نشسته‌اند این است که بدانی خداوند تو را سرپرست و حافظ حقوق آنان قرار داده است و تکلیف تو آن است که آنان را به بیشترین بهره ممکن برسانی. همواره با دانش‌آموزان به خوش‌خویی و نرمی رفتار کن. این مسئولیت را به‌خوبی انجام ده و نیازهای معنوی آنان را برآورده ساز. نیز در مورد آنان خیرخواه و نصیحت‌گر باش.»

### انجام وظیفه

یکی از شاگردان شهید رجایی می‌گوید: براساس رسمی نادرست، یک سال دو سه روز مانده به پایان اسفندماه، بچه‌ها کلاس‌ها را تعطیل کرده بودند. آقای رجایی را دیدم که سر ساعت وارد کلاس شد و بعد از مدتی، با دستی گچی از کلاس بیرون آمد. به سرعت وارد کلاس شدم و با شگفتی دیدم مطالب درسی جدید را بر تخته نوشته و پیامی به این مضمون به دانش‌آموزان داده است: «من برای انجام وظیفه به کلاس آمدم و درس را نوشتم. سال نو را به همه تبریک می‌گویم.»

### هنر معلم

هنر معلمی این نیست که فقط به تدریس بپردازد، بلکه او